

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е

I. УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Уставни основ за доношење Закона о изменама и допунама Закона о уређењу судова садржан је у члану 143. став 2. Устава Републике Србије, којим је прописано да оснивање, организација, надлежност, уређење и састав судова се уређују законом.

II. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА

Разлози за доношење Закона садржани су у чињеници да је важећи Закон о уређењу судова донет 2008. године, с тим што је његова примена отпочела 1. јануара 2010. године, те су у периоду досадашње примене овог закона уочени одређени нормативни недостаци који се пре свега односе на поделу надлежности између основних и виших судова и неуједначности судске праксе у поступању апелационих судова, што је заједно са неадекватном мрежом судова утврђеном у Закону о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава из 2008. године, довело до проблема у функционисању судова и остваривању права грађана пре свега на правично суђење, односно суђење у разумном року. Из наведених разлога предлажу се интервенције у Закону о уређењу судова у делу који се односи на надлежност судова, а такође, и у делу који се односи на функционисање судске управе и суда у целини. У циљу ефикаснијег рада судова Закон предвиђа увођење управитеља суда који би требао да се бави пословима функционисања суда у техничком смислу, што би растеретило рад председника суда. Ради заштите права на суђење у разумном року као дела ширих права на правично суђење, у складу са позитивним примерима земаља у региону прописан је посебан поступак за заштиту овог права о којем ће се одлучивати у оквиру судског система, а не као што је важећим законима прописано да је једино правно средство које странка има због повреде права на суђење у разумном року подношење уставне жалбе за суђење у разумном року. При изради Закона узето је у обзир мишљење Венецијанске комисије које је дато приликом израде Закона о уређењу судова из 2008. године. Предложеним изменама Закона о уређењу судова, а у вези са тим и изменама других закона који уређују ову област (Закон о судијама и Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава) створиће се неопходни нормативни амбијент за ефикасније суђење, а тиме ће се побољшати судска заштита права како физичких тако и правних лица, што ће допринети и поштовању права на приступ суду, правично суђење и суђење у разумном року као фундаменталних људских права. На текст радне верзије Закона прибављена је експертиза Венецијанске комисије Савета Европе и примедбе из експертизе су уграђене у текст Закона.

III. ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА И ПОЈЕДИНАЧНИХ РЕШЕЊА

Чланом 1. Закона врши се измена члана 6. Закона о уређењу судова тако што се предвиђа да ради чувања ауторитета и непристрасности суда је забрањено коришћење јавног положаја и недолично јавно иступање којим се утиче на ток и исход судског поступка. Имајући у виду да је управо чланом 1. Закона о уређењу судова прописано да су судови самостални и независни државни органи који штите слободе и права грађана, законом утврђена права и интересе правних субјеката и обезбеђују уставност и законитост, било је неопходно извршити измену овог члана на начин да се истакне

потреба очувања ауторитета и непристрасности суда и спречи било какав утицај на рад суда као независног и самосталног државног органа.

Чланом 2. Закона додају се нови чланови 8а до 8в којима се прописује заштита права на суђење у разумном року. Наведеним одредбама Закона дата је могућност странци која сматра да јој је повређено право на суђење у разумном року да се обрати непосредно вишем суду са захтевом за заштиту права на суђење у разумном року. Одлучујући о захтеву странке непосредно виши суд уколико сматра да је захтев оправдан може одредити нижем суду рок у коме је дужан да заврши поступак, а такође може странци одредити привремену надокнаду за повреду права на суђење у разумном року која се исплаћује из буџета. Против негативне одлуке непосредно вишег суда по захтеву странке може се изјавити жалба Врховном касационом суду. На овај начин се појачава заштита права на суђење у разумном року унутар судског система у Републици Србији, што ће с једне стране повећати дисциплину у раду судова, а са друге стране свакако смањити број поднетих уставних жалби Уставном суду, као и представки Европском суду за људска права.

Чланом 3. Закона прецизира се одредба члана 9. Закона о уређењу судова која се односи како на сарадњу између судова тако и на сарадњу између судова и других државних органа.

Чланом 4. Закона допуњује се став 2. члана 17. Закона о уређењу судова, тако што се после речи: „виши,” додаје се реч: „привредни”. Предложено је да и привредни судови могу одржавати судске дане (судити у одређене дане ван седишта суда) ако за то има услова, јер ће се на тај начин смањити трошкови странака, а привредни судови изједначили са другим судовима, с обзиром да привредни судови нису могли организовати суђење на овај начин.

Чланом 5. Закона допуњује се одредба члана 19. став 3. и брише одредба става 4. тог члана Закона о уређењу судова из разлога рационалније судске мреже. Треба дозволити могућност да се у судској јединици обављају суђења за целу територију суда у одређеним судским поступцима, односно материји у складу са годишњим распоредом послова у суду.

Чланом 6. Закона брише се наслов изнад члана и члан 21. Разлог доношења ове измене налази се у томе што је непоштовање радног времена санкционисано посебним прописима као дисциплински прекршај (Законом о судијама – члан 90 алинеја 10, Законом о државним службеницима – члан 108. став 1. тачка 1, за државне службенике и Законом о раду - члан 179 став 1. тач. 2. и 3. и уговором о раду за намештенике). У прилог овакве измене иде и Мишљење Венецијанске комисије бр. 464/2007 од 19.03.2008. године на Нацрт Закона о уређењу судова од 19.03.2008 године, тачка 105.

Чланом 7. Закона мења се члан 23. Закона о уређењу судова који прописује надлежност вишег суда. Проширује се првостепена надлежност вишег суда и то за сва кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом, као и за најтеже облике новоуведених кривичних дела корупције. Поред тога проширује се надлежност вишег суда и за суђење у другом степену тако да што се утврђује надлежност вишег суда да одлучује о жалбама на одлуке основних судова, о свим мерама за обезбеђење присуства окривљеног, као и за кривична дела за које је запређена казна до пет година затвора. Такође, наведена одредба Закона о уређењу судова усклађује се са Законом о тајношћу података и изменама и допунама Кривичног законика из 2012. године.

Чланом 8. Закона допуњује се члан 24. Закона о уређењу судова тако што се прописује да апелациони судови одржавају заједничке седнице и обавештавају Врховни касациони суд о потреби утврђивања или измене правног схватања, односно расправљања спорних питања од значаја за функционисање судова у Републици Србији

и уједначавање судске праксе. Наведена допуна је од изузетног значаја за једнако поступање судова у истим правним стварима у Републици Србији, што је веома важно за једнакост свих грађана пред законом. На овај начин треба да се постигне да сви судови једнако поступају, што ће допринети смањењу броја уставних жалби, односно представки пред Европским судом за људска права.

Чланом 9. Закона прецизира се одредба члана 25. Закона о уређењу судова који прописује надлежност привредног суда, тако што се надлежности привредних судова усклађују са одредбама закона који уређују ауторска и сродна права и утврђује искључива надлежност привредних судова у свим споровима у вези са овим правима. Такође се из надлежности привредних судова изузима вођење поступака у споровима реорганизације, судске и добровољне ликвидације и стечаја осим спорова за утврђење постојања заснивања и престанка радног односа који су покренути пре отварања стечаја.

Одредбама чл. 10. и 11. Закона мењају се одредбе Закона о уређењу судова (чл. 27. и 28.) који прописују надлежности прекршајног и Прекршајног апелационог суда. Најважнија измена у односу на постојеће надлежности је што се одређује надлежност Прекршајног апелационог суда за суђење у другом степену који у прекршајном поступку доносе органи управе, а што је по важећем закону била надлежност прекршајног суда.

Чланом 12. мења се одредба члана 29. Закона о уређењу судова тако што се прописује надлежност Управног суда за пружање међународне правне помоћи у оквиру своје надлежности.

Чланом 13. Закона врши се прецизирање одредбе члана 31. Закона о уређењу судова која прописује надлежност Врховног касационог суда изван суђења. Брисана је надлежност Врховног касационог суда да утврђује начелне правне ставове ради јединствене судске примене права, а имајући у виду да Устав Републике Србије не познаје начелне правне ставове Врховног касационог суда као извор права на основу којег се доносе судске одлуке. Уместо тога, прописано је да Врховни касациони суд обезбеђује јединствену судску примену права и једнакост странака у судском поступку.

Чланом 14. врши се интервенција у члану 32. Закона о уређењу судова тако што се као правило прописује да Врховни касациони суд одлучује у већу од пет судија за које је надлежан. Састав већа од пет судија је примеренији за одлучивање у Врховном касационом суду од важећег решења које предвиђа тројно судско веће, а имајући у виду сложеност предмета о којима се расправља пред Врховним касационим судом као највишом судском инстанцом.

Члановима 15, 17. и 18. Закона врши се усклађивање одредаба чл. 37, 44. и 45. Закона о уређењу судова са изменом из члана 13. Закона (члан 31. Закона о уређењу судова), а којом је предвиђено брисање утврђивања начелних правних ставова од стране Врховног касационог суда

Чланом 16. Закона допуњује се члан 37. Закона о уређењу судова тако што се предвиђа могућност да се седница судског одељења сазове и на захтев једне трећине судија тог одељења.

Чланом 19. Закона допуњује се члан 51. Закона о уређењу судова на тај начин што се даје могућност да се у вишим судовима и други судовима које одреди Високи савет судства у оквиру послова судске управе образују посебне службе за помоћ и подршку сведоцима и оштећенима. Предложеним решењем се иде у корак са тенденцијом у модерним законодавствима европских држава у којима постоје посебне службе за подршку и помоћ сведоцима и оштећенима у вези са суђењем у кривичним стварима у којим се могу појавити, нарочито за кривична дела организованог криминала и кривична дела елемнитима насиљем.

Чланом 21. Закона којим се мења члан 55. Закона о уређењу судова детаљније се уређује поступак по притужби странке или другог учесника у поступку.

Чланом 22. Закона допуњује се Закон о уређењу судова новим чланом 55а који предвиђа увођење управитеља суда. У циљу ефикаснијег рада суда и растерећења председника суда предвиђа се да сви судови републичког ранга као и судови који имају више од 30 судија обавезно имају управитеља суда који обавља материјално-финансијске и организационо-техничке послове у суду. У вези са овом одредбом Закона измењен је и члан 53. став 1. Закона о уређењу судова (члан 20. Закона).

Чланом 23. Закона мења се члан 56. Закона о уређењу судова који се односи на секретара суда, ради усклађивања са увођењем управитеља суда у члану 22. Закона.

Чланом 24. Закона мења се одредба члана 60. став 2. Закона о уређењу судова тако што се предвиђа да највише звање судијских помоћника (судски саветник) постоји поред судова републичког ранга, и у апелационим судовима, а имајући у виду потребу за високим степеним професионалног рада судијских помоћника у овим судовима.

Чланом 25. Закона врше се интервенције у члану 65. Закона о уређењу судова тако што се прописује да се поступак пријема судијских приправника ближе уређује актом министра надлежног за правосуђе, а у циљу унификације и једнообразности поступка пријема приправника за све судове у Републици Србији.

Чланом 26. Закона мења се члан 70. Закона о уређењу судова ради прецизирања и разграничења надлежности коју врше Високи савет судства и министарство надлежно за правосуђе у вези са пословима правосудне управе.

Чланом 27. Закона допуњује се члан 73. Закона о уређењу судова тако што се судијама утврђује право на увид у свој лични лист, као и право приговора Високом савету судства на његову садржину. Ова одредба је значајна са становишта поштовања права на заштиту података о личности и усклађивања са основним законом који уређује ову материју.

Чланом 28. Закона измењен је став 1. члана 74. Закона о уређењу судова у циљу прецизирања садржине Судског пословника.

Члан 29. Закона представља прелазну одредбу којом се уређује поступање судова у предметима који су примљени до дана почетка примене овог Закона, а имајући у виду одређене измене надлежности судова које се предлажу Законом.

Чланом 30. Закона је збирна одредба којом се врши интервенција у чл. 11, 13, 15, 36. и 39. Закона о уређењу судова у погледу назива Вишег прекршајног суда. Имајући у виду да Виши прекршајни суд има искључиво другостепену надлежност, његов назив је потребно ускладити са другим судовима који имају искључиву другостепену надлежност (апелациони судови и Привредни апелациони суд), па се стога предлаже да назив суда буде Прекршајни апелациони суд.

Чланом 31. Закона одређује се рок за прелазак надлежности Министарства правде и државне управе на Високи савет судства у погледу утврђивања мерила за одређивање броја судског особља, обављања послова правосудне управе, доношења и вршења надзора над применом Судског пословника. Такође, одређен је и рок за престанак надлежности Министарства правде и државне управе у вези са давањем мишљења на акт Високог савета судства којим се предлаже обим и структура буџетским средстава за текуће расходе правосудних органа, као и вршење надзора над трошењем буџетских средстава опредељених за рад судова. Предлаже се преузимање наведених надлежности од стране Високог савета судства од 1. јуна 2016. године, како би се у међувремену створили неопходни кадровски и технички услови за преузимање надлежности. Предложеним престанком наведених надлежности Министарства правде и државне управе ојачава се независност судске власти, а Високом савету судства се

дају сва овлашћења у циљу обезбеђивања и гарантовања независност и самосталности судова и судија, а што је и основни задатак овог органа, у складу са Уставом

Чланом 32. Предлога закона прописује се ступање закона на снагу и почетак примене Закона.

IV. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА ПОТРЕБНА ЗА ПРИМЕНУ ЗАКОНА

За спровођење овог закона није потребно обезбедити додатна финансијска средства у буџету Републике Србије.

V. РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНА ПО ХИТНОМ ПОСТУПКУ

Предлаже се да се овај закон донесе по хитном поступку будући да би његово недоношење по хитном поступку могло да проузрокује штетне последице по рад правосудних органа Републике Србије.